

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 1

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 1. – 772 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

Колесниченко Олександр Володимирович ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВІДКРИТТЯ ПРОКУРОРОМ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДОКУМЕНТІВ, ЩО СТАЛИ ПІДСТАВОЮ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	617
Красіловський Вадим Олександрович ЩОДО СУТНІСНОГО РОЗМЕЖУВАННЯ ВИДІВ ПРЕДСТАВНИЦТВА ПОТЕРПІЛОГО В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	619
Лукашук Каріна Русланівна ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД	623
Ляховченко Іван Анатолійович СУД ПРИСЯЖНИХ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	626
Маркіна Анна Валеріївна СТАН ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ПОНЯТТЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ В УКРАЇНІ	628
Мельник Олександр Леонідович ОБОВ'ЯЗКИ ОСОБИ В ЗВ'ЯЗКУ З ОБРАННЯМ ДО НЕЇ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	632
Понурко Тарас Андрійович ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОКАЗІВ ДЛЯ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ	635
Фатєєв Андрій Вікторович ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ПІДСЛІДНІ ДЕРЖАВНОМУ БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ	637
Філімонов Микита Володимирович ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДОПУСТИМОСТІ ДОКАЗІВ, ОТРИМАНИХ У РЕЗУЛЬТАТІ ЗНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ З ЕЛЕКТРОННИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ	639
Шугалевич Ігор Васильович ПРАВОВА ПРИРОДА ПОСТАНОВ ВЕРХОВНОГО СУДУ	641

СЕКЦІЯ 11. КРИМІНАЛІСТИКА, СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА, ПСИХОЛОГІЯ ТА МЕДИЦИНА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СУДОЧИНСТВА

Аркуша Лариса Ігорівна, Кучеров Дмитро Сергійович КОРУМПОВАНІ ЗВ'ЯЗКИ ЯК УМОВА ДЛЯ ВЧИНЕННЯ ПОДАТКОВИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ	645
Тіщенко Валерій Володимирович, Стародубов Сергій Вікторович ПІДСТАВИ ТА ЗНАЧЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ ВБИВСТВ	648
Загородній Віктор Євстафійович, Наумович Ігор Сергійович ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ РОСЛИННОГО ПОХОДЖЕННЯ	650
Вашук Олеся Петрівна КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ КРИМІНАЛІСТИКИ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ	653
Подобний Олександр Олександрович, Єрусланова Тетяна Геннадіївна ОКРЕМІ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧАСНИКІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗІ СТОРОНИ ОБВИНУВАЧЕННЯ	655
Самойленко Олена Анатоліївна, Щербак Ірина Анатоліївна ДО ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ КОНТЕНТ-АНАЛІЗУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ	657
Цехан Дмитро Миколайович, Єлхін Олексій Володимирович ЗЛОЧИННІ УГРУПОВАННЯ ЯК ЕКОНОМІЧНІ АГЕНТИ: АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ОПЕРАЦІЙНИХ ТА ІНВЕСТИЦІЙНИХ ВИТРАТ	660

причиною такого рішення була необхідність збереження державної таємниці від захоплення у випадку окупації. Крім того, рішення про знищення приймалося не стороною кримінального провадження, а апеляційним судом як суб'єктом охорони державної таємниці, що теж вагомий фактор для оцінки.

Підсумовуючи, зазначимо, що підхід, викладений у Постанові Третньої судової палати ККС ВС від 26 березня 2025 року безумовно виправданий нагальним суспільним інтересом та винятковими обставинами, що виникли внаслідок повномасштабного вторгнення. Поряд із цим, можна спрогнозувати, що у випадку виникнення у майбутньому питань про порушення Україною ст. 6 Конвенції через невідкриття таких матеріалів для сторони захисту, очевидно, що ЄСПЛ дотримуватиметься ширшої оцінки, яка включатиме у тому числі виправданості дій органів влади та наявності компенсаційних процесуальних гарантій.

Список використаних джерел:

1. Постанова Верховного Суду України від 16 березня 2017 року, судова справа № 5-364кц16. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/66203468>.
2. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 16 жовтня 2019 року, судова справа № 640/6847/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85174578>.
3. Постанова Верховного Суду від 26 березня 2025 року, судова справа № 743/799/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126211666>.

Ключові слова: кримінальне провадження, негласні слідчі (розшукові) дії, сторони кримінального провадження, матеріали кримінального провадження, кримінальне процесуальне доказування.

Keywords: criminal proceedings, covert investigative (search) actions, parties of criminal proceedings, criminal proceedings materials, criminal procedural proof.

Красіловський Вадим Олександрович
*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри кримінального процесу*

ЩОДО СУТНІСНОГО РОЗМЕЖУВАННЯ ВИДІВ ПРЕДСТАВНИЦТВА ПОТЕРПІЛОГО В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Сутність кримінально-процесуального представництва потерпілого найбільш яскраво проявляється при поділі його на окремі види відповідно до правової природи та сутності цього складного правового явища. Теоретичне значення такої класифікації полягає в тому, що вона вказує шляхи всебічного дослідження кожного виду представництва потерпілого. Практичне значення полягає в тому, що вона допомагає з'ясувати різні сторони, особливості представництва потерпілого і добитися правильного застосування його на практиці. Крім того, для різних видів представництва КПК України висуваються різні вимоги щодо під-

твердження їх повноважень, а також по-різному визначаються обсяг та умови здійснення процесуальних прав.

Розмежування видів представництва потерпілого в кримінальному провадженні залежить від того, які ознаки взяті за основу класифікації. Найпоширенішою є класифікація за *підставами виникнення представництва*. За цим критерієм воно поділяється на: а) представництво за законом або законне представництво; б) представництво за договором (угодою) або договірне представництво. Вказівка про те, хто може виступати як законні представники потерпілого дається в ст. 44 КПК України [1]: «це батьки (усиновлювачі), а в разі їх відсутності – опікуни чи піклувальники особи, інші повнолітні близькі родичі чи члени сім'ї, а також представники органів опіки і піклування, установ і організацій, під опікою чи піклуванням яких перебуває неповнолітній, недієздатний чи обмежено дієздатний».

Підставою виникнення представництва за законом є факт спорідненості (батьківства), усиновлення (удочеріння) або факт встановлення опіки або піклування. Необхідність даного представництва обумовлена відсутністю повної процесуальної дієздатності учасника зважаючи на його неповноліття або наявність деяких фізичних чи психічних вад.

Представництво за договором виникає між тим, кого представляють і особою, яка здійснює представництво, за їх взаємним волевиявленням. В основі договірного представництва лежить договір (угода) між особою, яку представляють і представником. Обов'язковою передумовою цього виступає наявність повної процесуальної дієздатності цих двох суб'єктів. Це може бути договір про надання правничої допомоги або довіреність на представництво інтересів юридичної особи-потерпілої у відповідних органах держави. КПК України визначає коло можливих договірних представників: «це особа, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником – адвокат; керівник юридичної особи-потерпілої, інша особа, уповноважена законом або установчими документами, працівник юридичної особи за довіреністю» (ст. 58) [1].

Як показує аналіз наукової літератури, значних суперечок навколо розмежування законного і договірного процесуального представництва практично не існує, що дозволяє говорити про визнання даної класифікації широким колом науковців та практикою. Разом з тим, дискусійним залишається питання, пов'язане з визначенням підстав для такої класифікації представництва потерпілого в кримінальному провадженні.

В цілому питання про те, що є підставою для виділення таких видів процесуального представництва, як законне і договірне, можна звести до двох точок зору: це спосіб виникнення кримінально-процесуального представництва або підстави виникнення у особи представницьких повноважень. На нашу думку, це все ж таки класифікація за підставами виникнення, бо спосіб виникнення характеризує саме характер виникнення відносин представництва. Але тут виникає одна проблема, оскільки як зазначає В. В. Самолук, обґрунтування терміну

«законне представництво» вказівкою на те, що воно виникає безпосередньо із вказівки закону, не зовсім правильне [2, с. 36], оскільки в законі також міститься вказівка і про підстави виникнення договірного представництва.

Тому вихід з цього логічного кута вбачається у проведенні класифікації представництва потерпілого за *способом виникнення представництва*, тобто в залежності від того, чи має юридичне значення воля особи, яку представляють, для виникнення представництва чи ні. Відповідно до цього представництво поділяється на: обов'язкове (необхідне) та факультативне (добровільне). Так, воля потерпілої недієздатної особи не має юридичного значення, тому представництво може бути тільки необхідним, обов'язковим. Підстави виникнення обов'язкового представництва вказані в законі (наприклад, сімейне законодавство чітко визначає, що інтереси дітей захищають їх батьки, вони є їх законними представниками – ст. 154 СК України [3]), тому таке представництво може бути одночасно й законним. Не зважаючи на те, що чинний КПК України не передбачає обов'язкового договірного представництва потерпілого, за аналогією з обов'язковим представництвом підозрюваного, обвинуваченого (ст. 52 КПК), слід підтримати пропозиції деяких науковців про необхідність її запровадження у КПК України, зокрема «якщо потерпілий: є неповнолітнім; через свої психічні або фізичні вади (німий, глухий, сліпий тощо) не може самостійно реалізувати право на захист своїх законних інтересів; визнаний у встановленому законом порядку недієздатним або обмежено дієздатним; вимагає продовження розгляду справи, у випадку відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення» [4, с. 274].

В основі добровільного представництва лежить добровільно висловлене бажання (волевиявлення) особи, яка бере участь у провадженні, мати визначеного представника своїх інтересів. Своє волевиявлення ця особа виражає у договорі з певною особою чи у довіреності, коли мова йде про представництво юридичної особи-потерпілої саме її працівником. Тобто, частіше договірне представництво є одночасно факультативним (добровільним).

Однак, часто дві останні класифікації ототожнюють, називаючи договірне представництво добровільним, і навпаки. Думається, для практичних працівників особливої помилки тут немає, оскільки зміст як факультативного та договірного представництва, так і обов'язкового та законного близький, тому що особливості способу виникнення зумовлюють особливості підстав виникнення представництва, проте в теоретичному плані ця класифікація дає можливість усунути деякі суперечності у класифікації представництва потерпілого в кримінальному провадженні.

Ще одним критерієм класифікації представництва це *цивільно-правовий статус потерпілої особи, яку представляють*. За ним представництво потерпілого поділяється на *представництво фізичної особи* та *представництво юридичної особи*. Представниками фізичної особи-потерпілої можуть бути особа, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником або батьки (усиновлю-

вачі), а в разі їх відсутності – опікуни чи піклувальники особи, інші повнолітні близькі родичі чи члени сім'ї, тощо. Представником юридичної особи-потерпілої може бути: «її керівник, інша особа, уповноважена законом або установчими документами, працівник юридичної особи за довіреністю, а також особа, яка має право бути захисником у кримінальному провадженні» (ст. 58 КПК) [1].

Наступним критерієм для класифікації представництва потерпілого є такий критерій як *професіоналізм представника*, тобто чи володіє представник професійними знаннями та навичками для надання високоякісної допомоги у кримінальному провадженні. Відповідно виокремлюють професійне та непрофесійне представництво потерпілого. Така класифікація має не тільки теоретичне, але й практичне значення. Від професійності представника часто залежить результат провадження для потерпілого. Невипадково потерпілі намагаються у більшості випадків залучити до представництва своїх інтересів професійних представників – адвокатів. Кажучи про практичну значущість приведеної класифікації, слід ще зазначити, що з її допомогою ми маємо можливість оцінити ефективність діяльності будь-якої особи, яка здійснює представництво в кримінальному провадженні.

До недоліків даної класифікації відноситься те, що вона ніяк не відображає такі важливі особливості інституту представництва як спосіб (підстави) виникнення у представників відповідних повноважень, не дозволяє зрозуміти ким здійснюється кваліфіковане, а ким некваліфіковане. Тому спробуємо усунути ці недоліки та відзначимо, що за ознакою *професіоналізму представника* представництво потерпілого поділяється на:

а) професійне – здійснюється особами, які є фахівцями у правничій сфері: адвокати, юрисконсульты підприємств, установ, організацій, які виступають як представники юридичних осіб за довіреністю, як законні представники (органи опіки та піклування), та керівники юридичної особи, які мають вищу освіту у сфері права.

б) непрофесійне – здійснюється особами, які не є фахівцями у правничій сфері і це можуть бути: батьки, (усиновлювачі), опікуни чи піклувальники особи, інші повнолітні близькі родичі чи члени сім'ї, а також представники установ і організацій, під опікою чи піклуванням яких перебуває неповнолітній, недієздатний чи обмежено дієздатний, керівник або працівник юридичної особи за умови, що вони не є фахівцями у галузі права.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
2. Самолюк В. В. Законне представництво у кримінальному процесі України : дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.09. Львів, 2005. 216 с.
3. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2947-14>

4. Пожар В. Г. Деякі проблемні аспекти представництва потерпілого в кримінальному судочинстві. *Актуальні проблеми правознавства. Науковий збірник юридичного факультету ТНЕУ* / редкол.: М. О. Баймуратов та ін. Тернопіль : Астон, 2012. Вип. 2. С. 272-277.

Ключові слова: інститут представництва, учасники кримінального провадження, потерпілий, представник, види представництва, законне представництво, договірне представництво.

Keywords: institution of representation, participants in criminal proceedings, victim, representative, types of representation, legal representation, contractual representation.

Лукашук Каріна Русланівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри кримінального процесу*

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

У сучасному світі, де технології стрімко розвиваються, зростає й роль цифрових інструментів у забезпеченні національної безпеки, зокрема у боротьбі зі злочинністю в умовах воєнного періоду. Кіберзлочинність стає все більш актуальною проблемою для країн, які перебувають у стані військового конфлікту. Використання штучного інтелекту (далі – ШІ) та інших цифрових технологій стає важливим елементом у боротьбі зі злочинними групами, що ведуть свою діяльність у кіберпросторі, здійснюючи атаки на критичну інфраструктуру, поширюючи дезінформацію та здійснюючи фінансові злочини, зокрема через криптовалюти.

В умовах війни кіберзлочинність набуває нових форм і проявів, ставши одним із ключових елементів гібридної війни. Сучасні операції в кіберпросторі надають зловмисникам унікальну можливість для анонімності, мінімізації витрат та значного прискорення процесів атак. Ці фактори роблять кіберзлочини ефективними інструментами для порушення економічної, соціальної та політичної стабільності країни.

Один із найбільш поширених інструментів кіберзлочинців під час воєнних дій – атаки на критичну інфраструктуру. Це може бути інфраструктура енергетична, транспортна, фінансова та телекомунікаційна. Такі атаки здатні спричинити серйозні наслідки для стабільного функціонування держави, що в умовах війни може мати катастрофічні наслідки для обороноздатності та морального духу суспільства [1].

За даними Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, з початку російського вторгнення в Україну кількість кібератак на критичну інфраструктуру зросла на 400% порівняно з довоєнними роками. Зокрема,